

BS"D

From the Dayan's Desk #140

Bishul Akum for the Sick and Elderly

R. Yona Reiss

א. שולחן ערוך אורח חיים הלכות שבת סימן שכח סעיף יט

חולה שאין בו סכנה מותר בבישולי א"י.

ב. משנה ברורה סימן שכח ס"ק סג

מותר בבישולי א"י - ואף על גב דשאר איסורי דרבנן אסור לחולה שאב"ס לאכול ולשתות כדאיתא ביו"ד סימן קנ"ה שאני בישול א"י שאין איסורו מחמת עצמו [פמ"ג] וגם החולה מברך עליו דבהתירא קאכיל ומה שנשאר למו"ש אסור אפילו לחולה עצמו כיון שאפשר לבשל לו אז ע"י ישראל. והכלים של בישולי א"י צריכים הכשר ואפילו כלי חרס כיון דעיקר איסורו אינו אלא מדרבנן דיו אם מגעילו ג"פ ובדיעבד אם בישל בו בלי הגעלה ויש רוב בתבשיל מותר ויש מקילין דאין צריכין הכשר כלל [מא] והסומך עליהן לענין כלים שבישלו בהן לחולה בשבת לא הפסיד.

ג. שער הציון סימן שכח ס"ק מא

(מא) דבלאו הכי הרמ"א סתם שם [יו"ד סי' קיג, סע' טז] כהרא"ה דאף לבריא מותר, דאין על זה שם בשול אינו יהודי, וכן דעת הנקודות הכסף שם, ונהי דלמעשה אין להקל, וכמו שכתב בתוספות שבת בשם כמה אחרונים דסבירא לן כה"ט, על כל פנים לענין הכלים יש לסמוך עלייהו, וכן משמע בח"י אדם:

ד. שולחן ערוך יורה דעה הלכות מאכלי עובדי כוכבים סימן קיג סעיף טז

כלים שבשל בהם העובד כוכבים לפנינו דברים שיש בהם משום בישולי עובדי כוכבים, צריכים הכשר. ויש אומרים שאינם צריכים. ואף לדברי המצריכים הכשר, אם הוא כלי חרס מגעילו שלש פעמים, ודיו, מפני שאין לאיסור זה עיקר מדאורייתא. הגה: עובד כוכבים שבשל לחולה בשבת, מותר למוצאי שבת, אפילו לבריא, ואין בו משום בשולי עובדי כוכבים, דכל כה"ג היכרא איכא. (ב"י בשם הר"ן שכ"כ משם הרא"ה)

ה. ט"ז יורה דעה סימן קיג ס"ק טו

עובד כוכבים שבישל לחולה כו'. אלו הם דברי הר"ן בשם הרא"ה הביאום ב"י והנה בס' בדק הבית להרא"ה דף פ"ט כתב ג"כ הכי ובעל משמרת הבית שהוא הרשב"א כתב על זה וחלילה וחס שלא הותר אפילו לחולה עצמו אלא בעת הצורך בלבד דהיינו בשבת הא למוצאי שבת חוזר לאיסורו וכ"ש לבריא ודומה לנבילה לחולה שיש בו סכנה דמותרת לו בשבת ואם הבריא אסור דכל דתיקון רבנן כעין דאורייתא תיקון עכ"ל ודבריו נכונים ויש עוד ראייה מסי' קי"ב סעיף ח' דבמקום שאין פלטר מצוי התירו לו אף של בעלי בתים וזה ודאי דאחר שיבוא למקום שיהא פלטר מצוי חזר הפת של ב"ה לאיסורו דהא נקט במקום שאין פלטר כו' דוקא וה"נ כן הוא ואלו ראו ב"י ורמ"א ספר משמרת הבית לא היו פוסקים להיתר כהרא"ה בזה והיותר תימה שבסימן קכ"ג בסופו כתב ב"י תשובת הר"ן דלא קי"ל כהרא"ה בזה ועמ"ש שם על דברי רמ"א.

ו. נקודות הכסף סימן קיג סעיף טז

ויש עוד ראייה מסימן קי"ב כו'. אין זה ראייה, דשאני הכא דכל כהאי גוונא היכרא אית ליה ולא שייך חתנות, תדע, דהא דלעיל סימן קי"ב גופיה מדברי הרא"ה בבדק הבית [בית ג' שער ז' צב, ב] הוא. ומה שכתב ואלו ראו ב"י ורמ"א כו'. ליתא, דאפשר אפילו ראו היו פוסקים כן, דבשל סופרים הלך אחר המיקל, כל שכן בפת של עובד כוכבים דקיל טובא. ועוד, שגם דעת הר"ן בתשובה כהרא"ה, ומה שכתב בב"י סוף סימן קכ"ג טעות סופר הוא, וכמו שכתבתי לקמן סוף סימן קכ"ג [ס"ק ז'; ש"ך ס"ק נ], עיין שם.

ז. שולחן ערוך אורח חיים הלכות שבת סימן שיח סעיף ב

השוחט בשבת לחולה, בין שחלה מאתמול בין שחלה היום, מותר הבריא לאכול ממנו חי (בשבת); אבל המבשל, (או עשה שאר מלאכה), לחולה, אסור (בשבת) לבריא או לחולה שאין בו סכנה, דחיישין שמא ירבה בשבילו. הגה: ואפי' בישל ע"י אינו יהודי, (יד) אסור בשבת. (תוספות פ"ק דגיטין ור"ן פ' אין מעמידין). ואם קצץ פירות מן המחובר לחולה בשבת, אפי' היה חולה מבע"י, אסור לבריא בשבת משום שגדל והולך בשבת ויש בו משום מוקצה (ב"י בשם א"ח).

ח. משנה ברורה סימן שיח ס"ק יד

אסור בשבת - לבריא ליהנות ממנו אבל במו"ש מותר מיד וטעמו דכיון דהא"י בישל בהיתר לא בעי להמתין בכדי שיעשו וגם לא גזרו בזה משום בישולי א"י [הגר"א].

ט. באור הגר"א אורח חיים סימן שיח סעיף ב

בשבת. לאפוקי במ"ש ואין בו משום בישולי נכרים כיון דלא שכיחי אין בו משום חתנות.

י. שונה הלכות, סי' שכח סעי' כב, וסי' שיח סעי' ז

סימן שכח, סעי' כב: חולה שאין בו סכנה אסור לו לאכל שום איסור דרבנן חוץ מבישולי עכו"ם כיון שאין איסורו מחמת עצמו ומברך עליו ומה שנשאר למו"ש אסור אפי' לחולה עצמו כיון שאפשר לבשל לו אז ע"י ישראל (ובסי' שי"ח דין ח' לענין חולה שיש בו סכנה לא פסק כן).

סימן שיח, סעי' ז: אפי' בישל ע"י עכו"ם לחולה שיש בו סכנה אסור לבריא ליהנות ממנה בשבת ובמו"ש מותר מיד וא"צ להמתין בכדי שיעשו כיון שעשה בהיתר [וגם לא גזרו בזה משום בישולי עכו"ם] (...ובסי' שכ"ח דין כ"ב פסק לענין גוי שבישל לחולה שאין בו סכנה דלמו"ש אסור אפי' לחולה עצמו כיון שאפשר לבשל אז ע"י ישראל).

יא. תשובות והנהגות כרך ג סימן קב

שאלה: חולה שאין בו סכנה ומבשלים לו בשבת ע"י עכו"ם

איתא בש"ע (שכ"ח סעיף י"ט) חולה שאין בו סכנה מותר בבישולי עכו"ם, וכתב המ"ב ומה שנשאר למוצ"ש אסור אפילו לחולה עצמו. והכלים של בישולי עכו"ם צריכים הכשר, ויש מקילין דא"צ הכשר, והביא בשעה"צ שם דהרמ"א ביו"ד (סעי' קי"ג) סתם כהרא"ה דאף לבריא מותר, ונהי דלמעשה אין להקל מ"מ לענין הכלים יש לסמוך עלייהו, שלא גזרו על בישול עכו"ם בבישול לחולה ע"ש בביאור הגר"א, ויש לסמוך עליו לענין הכלים.

ויש לתמוה על המ"ב שסותר דברי עצמו, דלעיל בסימן שי"ח (ס"ק י"ד) כתב להדיא בחולה דלא גזרו גם לבריא משום בישולי עכו"ם כלל והיינו כדעת הרמ"א ביו"ד, ולהלן סימן שכ"ח ס"ל דרק לענין כלים המיקל לא הפסיד, אבל באוכל גופא אין להקל משום בישולי עכו"ם, נמצאים דברי המ"ב סותרים למש"כ בשעה"צ. ובספר שיחות הח"ח לבן הח"ח העיר בזה, וכתב שבמ"ב יש לפעמים סתירות, ומציע שכאן בסימן שי"ח סידר בעצמו וס"ל כהגר"א, ובסימן שכ"ח זהו דברי בנו דס"ל דלא כהגר"א, ושמעתי שרבינו החזו"א זצ"ל דחה דבריו, שאם בנו סידר ודאי עבר ביקורת אביו ואם נדפס במ"ב אזי הסכים לזה אביו, ולא שמענו היאך החזו"א זצ"ל תירץ הסתירה. וי"ל בפשוטו דבסימן שי"ח מיירי בחולה שיש בו סכנה, ובזה מותר במוצאי שבת לבריא לחולה שיש בו סכנה לא שכיח, ולא גזרו בזה כלל משום חתנות באיסור בישול עכו"ם וכמ"ש הגר"א בביאורו שם, אבל בסימן שכ"ח מיירי בחולה שאין בו סכנה ובזה ס"ל לעיקר דאסור הואיל ושכיח הוא איכא בו גזירת בישול עכו"ם דחתנות, וא"ש שאין שום סתירה ורק בכלים מיקל שם (ונראה שגם תוך מעל"ע לכתחלה מותר בכל בישול עכו"ם להגעיל, כיון שבדיעבד בנתערב ורובו כשר לא אסרינן).

מיהו עיקר דברי הרמ"א דבישל בשבת מותר לאכול בחול, תמהני שא"כ כל מאכלי עכו"ם לצורך חולה יהא מותר אף בימות החול לצורך בריא, כיון שחולה הוא מקרה מיוחד ולא גזרו בעכו"ם, ונימא גם בחול שיהא מותר לבריא כיון שנתבשל בעכו"ם לצורך חולה שאני ולא גזרו והא ודאי ליתא, ונראה לע"ד דשאני שבת דשרינן אף מלאכת שבת בבישול על ידי העכו"ם, והואיל ואישתרי אישתרי לגמרי, ושוב לא גזרו עלה אף משום בישולי גויים ומותר גם לבריא, אבל בחול כשמבשל לו ע"י גוי מעולם לא התרנו האיסור, רק מעיקרא התרנו לחולה לאכול המאכל כשאין

לו מאכל אחר, ולבריא לא הותר מעולם וכמו בשאר איסורים ושפיר אסור לבריא, ורק בשבת שהתנו או דחינו איסור שאני, ודוקא בבישול בשבת התיר הרמ"א לכל אחד במוצאי שבת.

יב. שולחן ערוך הרב אורח חיים סימן שיח סעיף ה

ואפילו עשה ע"י נכרי בין לצורך חולה שיש בו סכנה בין לצורך חולה שאין בו סכנה אסור לבריא בשבת גזרה שמא ירבה בשבילו אבל למוצאי שבת מותר לבריא מיד ואין צריך להמתין בכדי שיעשו כיון שהנכרי עשה בהיתר לצורך חולה במה דברים אמורים בשאר מלאכות חוץ מאפייה ובישול שאם אפה נכרי או בישל בשבת לצורך חולה אסור לבריא אף במוצאי שבת משום בשולי נכרים כמ"ש ביו"ד סימן קי"ג.

יג. שמירת שבת כהלכתה פרק לח סעיף יא

מותר לומר לנכרי לבשל או לחמם אוכל ומשקה בשביל חולה שאין בו סכנה (ואין בשביל החולה משום איסור בישול נכרי), ואסור ליהודי לסייע בשום דבר בשעת הבישול כפי שעושים בחול, ואפילו ליתן את האוכל לתוך הסיר לפני שפיתתו על האש - אסור, וכן אסור ליהודי לכסות את הסיר כל זמן שהתבשיל שבו לא נתבשל כל צורכו, וגם לבחוש בקדירה אסור. ואסור לבריא לאכול בשבת מתבשיל זה, פן הרבה או ירבה הנכרי לבשל בשבילו, ועוד, משום שיש שהתבשיל אסור משום מוקצה. וחלוקות הדעות בשאלה אם מותר לאכול תבשיל זה במוצאי - שבת (אפילו החולה עצמו) בגלל איסור בישול נכרי או לאו (מז), וכן קיימת מחלוקת לגבי הכלים שבישול בהם הנכרי, יש שאוסרים להשתמש בהם מבלי להגעילים תחילה ויש שמתירים.

יד. שמירת שבת כהלכתה - הערות פרק לח הערה (מז)

עין סי' שיח במ"ב ס"ק יד שהוא מתיר, לעו"ז בסי' שכח ס"ק סג הוא אסור. ובאמת מחלוקת הראשונים היא ביו"ד סי' קיג סע' טז ברמ"א וע"ש בט"ז ובנקוה"כ, ועיין בספר תולדותיו של הח"ח מכתבת יד בנו. וע"ע בערוה"ש סי' שיח סע' יב וסי' שכח סע' כח. ואפ"ל שבסי' שיח איירי בחשיב"ס, ולכן במוצש"ק מותר מיד, משא"כ בסי' שכח מיירי שבישול ע"י נכרי לחושאב"ס, ולכן יש איסור במוצש"ק. ועיין שו"ת זכרון יהודה סי' יג, דבחושיב"ס דשרי לבשל לו גם ע"י יהודי, י"ל שפיר דמודה הרשב"א להרא"ה, דכיון דלא שכיחא, לא גזרו ביה רבנן משום חתנות.

טו. שו"ת מנחת יצחק חלק ג סימן עב

הנקרא ספינעטש פורי והיא נטחן דק כקמח, ובס' שימושה של תורה מהרב מוהר"ד פלדמן ז"ל (דף קפ"א), כתב דבכה"ג שנטחן דק כקמח, שבודאי נתרסקו התולעים, יש להתיר משום ספק ספיקא, אכן אולי יש לחשוש לבישול עכו"ם, ועפ"י שנתברר מבית התעשיה, המה מבשלים אותם קצת, קודם ששימים אותם בתוך הקופסאות, ואח"כ מבשלים אותם עוד הפעם (וזה נעשה ע"י סטים הבל מים או קיטור), והצבע שצובעין היא מינעראל/מינרל/ (לפי העדת הבית תעשי'), וגם לפי העדתם, מבשלים אותם בכלים שאינם מבשלים שם דבר איסור, אבל אינם ערבים בדבר, ובזה השאלה, אם יש היתר גם לגדולים לאוכלם, או עכ"פ לקטנים עכת"ד...

אבל שפיר יש כדי סמיכה להקל, כדי להאכיל אותם לילדים קטנים, שנצרך להם להברות גופם, ולסמוך בנוגע לתולעים על ס"ס הנ"ל, ובנוגע לבישול עכו"ם, יש לצרף הא דנתבשל ע"י סטים/קיטור/, לומר דדינו כמעושן, דל"ש בזה בישול עכו"ם, ואף דבת' שם ארי' (חלק יו"ד סי' כ"ב) מחמיר בזה, מ"מ בס' זר זהב על חאו"ח (כלל מ"ג סק"ד), ובס' אבן שתי' (חיו"ד סי' ג') מקילים, והביאם בס' דרכי תשובה (סי' קי"ג ס"ק ט"ו), ומה שמבשלים קצת קודם, הנה אם הבישול הי' באופן שהי' כבר ראוי לאכול, ורק שלא הי' עדיין ראוי לעלות על שלחן מלכים, אז יש עוד מעליותא בזה, דאז יש סברא לומר דאף אם נתבשל אח"כ עוד הפעם ונגמר ע"י נכרי, מ"מ כיון שהי' ע"י שני בישולים, ובבישול הראשון הי' ראוי לאכילה, אך לא נאסר שאינו ראוי עדיין לעלות על שלחן מלכים, ממילא שוב בבישול השני לא נאסר, אף שעולה עתה על שלחן מלכים, וכמ"ש בת' שם ארי' (שם/חלק יו"ד/ סי' י"ט) בשם רב אחד, ואף שהוא דחה זאת ... וחזי לאצטרופי ג"כ מה שנעשה בבית תעשי', דהרי יש עוד בזה, שיטת המהרי"ט צהלון ז"ל (בתשו' סי' קס"א) הביאו הברכי יוסף (יו"ד סי' קי"ב אות ט'), דס"ל, דגם בבישול עכו"ם לא גזרי בפלטר, אמנם באמת חלקו עליו, הברכ"י שם, וכן הביא מת' הרשב"ץ (ח"א סי' פ"ט), דס"ל דדוקא בפת של פלטר התירו, משום חיי נפש, אבל לא בתבשיל, וכן מוכח מכל הפוסקים, אכן חזי לאצטרופי לסניף, ובלא"ה, צרכי קטן כחולה שאין בו סכנה, ומותר בבישולי עכו"ם, עי' או"ח (סי' שכ"ח סע' י"ז וי"ט)...

טז. מנחת אשר – בישולי נכרים

הנה ראיתי בשו"ת מנחת יצחק (ח"ג סי' ע"ב) שכתב בפשיטות דחולה שאב"ס מותר בבשו"נ, ותמיהני מה ראה על ככה, ולהדיא מבואר בשלחן ערוך שאין היתר לחשאב"ס לאכול בשו"נ אלא בשבת בלבד כמבואר באו"ח סי' שכ"ח סעיף י"ז דהתירו אמירה לנכרי לחשאב"ס אפילו במלאכה דאורייתא ומותר לומר לגוי לבשל לצורך חולה, דכיון שהתירו אמל"נ התירו נמי בישולי נכרים וזה כונת השו"ע שם בסעיף י"ט דהתירו לחולה בישולי נכרים דהיינו רק בשבת וכמו שביאר שם במשנה ברורה ס"ק ס"ג, ולהדיא חזינן ביו"ד סי' קי"ג סעיף ט"ז ברמ"א ובט"ז שם שנחלקו הרשב"א והרא"ה בתורת הבית אם חולה שבישל לו גוי בשבת מותר לו לאכול תבשיל זה אף במוצ"ש או שמא במוצ"ש חוזר לאיסורו ולא התירו בישולי נכרים אלא בשבת כיון שא"א ע"י ישראל, דדעת הרשב"א דאף לחולה עצמו אסור במוצ"ש ודעת הרא"ה דמותר אף לבריא אך לכו"ע אין היתר בישו"נ לחשאב"ס בימות החול ע"ש.

והנה ביו"ד סי' קנ"ה ס"ג מבואר דאף דהתירו איסורים דרבנן לחשאב"ס לא התירו מאכ"א אף באיסורים דרבנן ע"ש, ובפ"ת סק"ח הביא מה שנסתפק בשו"ת רעק"א סי' ה' באיסור מוקצה שאין החפצא בעצם אסורה אלא משום מוקצה. והיה מקום לדון בסברא כע"ז גם בענין בישו"נ דשמה אין בו איסור חפצא אלא מעין מצות הרחקה, אך באמת חזינן להדיא בדברי הראשונים והפוסקים דלא התירו בישו"נ לחולה אלא בשבת כמבואר, ומה לן בפלפולא בעלמא, כאשר מצאנו הלכה ברורה מפי קדמונינו.

יז. פרי מגדים אורח חיים משבצות זהב סימן שכח ס"ק ו

עוד אבאר לך דבשולי עכו"ם לחולה שאין סכנה שהותר, דווקא בשבת, וכמו שנראה מלשון רשב"א [משמרת הבית בית ג שער ז צג, ב] הובא בב"י [עמוד תקו ד"ה כתב] ובר"ן פרק אין מעמידין [עבודה זרה ט, א ד"ה כ], דלא רצו להחמיר בו יותר ממעשה שבת, הא בחול כהאי גוונא באין ישראל י"ל דבישולי עכו"ם אסור לחולה שאין סכנה. וביו"ד [סימן] קי"ג דמתיר לבריא כהאי גוונא בשבת, דיש היכרא, הא בחול אף לחולה אסור באין סכנה. ולענין ברכה באכילת איסור, עיין סימן קצ"ו ט"ז [ס"ק] א' וסימן ר"ד אות י"ב ומ"א אות כ"א, בסכנה מברך עליו, ומשמע בישולי עכו"ם בשבת לחולה שאין סכנה או יין נסך סתם בזמן הזה, להר"ב בתשובה דמתיר לחולה שאין סכנה, דמברך עליו גם כן, דחד טעמא הוא הואיל ובהיתרא קאכל. אבל מאכל איסור דרבנן לחולה שאין סכנה שלא כדרך אכילה, כבסימן קנ"ה ביו"ד בש"ך [ס"ק] י"ד, אין מברך כלל, יע"ש:

יח. שו"ת שואל ומשיב מהדורה תניינא חלק ב סימן טו

אשר שאלת בעכו"ם שבישל לחולה בשבת אם מותר למ"ש לבריא כדעת הרמ"א בסי' קי"ג סט"ז או כדברי הט"ז שהביא בשם הרשב"א שחולק ע"ז. הנה במה שהקשה הט"ז שם דדברי הש"ע סותרין למ"ש בסי' קכ"ג בשם הר"ן דלא קי"ל כהרא"ם וגם בסי' קכ"ג הרגיש בזה והש"ך שם כתב דלא כן הגירסא בר"ן בתשובה שם אבל מלבד דלפני הב"י היה הגירסא כן אף גם דבהר"ן פרק שני דע"ז גבי חתנות הביא דברי הרא"ה וחלק ע"ז ע"ש והובא בב"י או"ח סי' שיי"ח אבל בגוף דברי הרשב"א שכתב דהוה כנביל" דמותרת בו בשבת ואם הבריא אסור לכאורה היה נ"ל דאין קושיא מזה דשאני בישול שבת דהרי התוס' הקשו בפסחים דף מ"ו דאם אמרינן הואיל א"כ בטלת כל מלאכת שבת דנימא הואיל וחזי לחולה וכתבו דחולה לא שכיח ולפי זה כשיש כאן חולה שפיר מותר אף כשהבריא אחר כך דלא היה כאן איסור בבישול דלחולה הותר ואם היה אחר כך גם כן חולה מותר ואם כן עכ"פ בשעה שבישל היה ודאי מותר ול"ש כאן דחוויה דאדרבא כל מלאכת שבת הותר לגביה וז"ב.

אמנם באמת דברי הרשב"א נכונים דהרשב"א כל השגתו על הרא"ה הוא משום בישולי עכו"ם לא משום הבישול שבת ואם כן לענין בישולי עכו"ם שפיר כתב הרשב"א דכל דתיקון רבנן כעין דאורייתא תיקון ואסור אחר כך להבריא ובזה לא שייך הואיל. ובזה ניחא דשבק הרשב"א איסור בישול בשבת דעכ"פ אף ע"י עכו"ם אסור מדרבנן כשהבריא אח"כ ונקיט איסור קל משום בישולי עכו"ם. ולפמ"ש אתי שפיר דלענין בישול בשבת שייך הואיל מה שאין כן לענין בישול עכו"ם דלא שייך הואיל ... שו"ת שואל ומשיב מהדורה תניינא חלק ב סימן טו

והנה בבית החולים של פה לבוב שיש הרבה חולים שצריך לבשל להם בשבת ואם נאסר במ"ש הכלים יהיה הפסד מרובה לפענ"ד כיון דשם יש חולים הרבה ומצוים המסוכנים ויש שהם מסוכנים אחר שבת א"כ אפשר לצדד להקל אם בישל להם בשבת שלא יאסרו הכלים דהוה הפסד מרובה וצ"ע לעת הפנאי ועיין בסי' קי"ג ס"ד ביו"ד ובש"ך ס"ק ז.

יט. שו"ת אור שמח חלק ב סימן כא

הנה בבית החולים, הנכנסים לתוכו המה רובן חולים שיש בהם סכנה, ואף העומדים ממשכבם בנקל לחזור לחוליים ע"י איזה מאכל כידוע, וכמו"ש תוספות חולין ט"ו ד"ה כגון, ואף צרכי חולה שאין בו סכנה אומר לעו"ג ועושה אף לפצוחי עינא, לכן לצורך החולים מצוה לבשל ע"י שפחות עו"ג וכו'.

אמנם במושב זקנים ברור דיש זקנים הרבה וחלושים שדינם כחולה שאין בו סכנה והוי כקטנים, דצרכם הוי כצרכי חולה שאין בו סכנה כמו שפסק רמ"א בסימן שכ"ח סעיף י"ז בהגה"ה, ולרוב שגור במשנה זקן וחולה, פ"ח דפסחים והחולה והזקן, וגיטין פרק ג', ומקוואות פ"ח בחולה וזקן וכיו"ב הרבה, ויעוין טורי זהב סימן ק"ב ס"ק ד', ז"ל, דנ"ל להוכיח דלא מהני חולשה לזה, דהא זקן וחולה דמיין להדדי כו'. אך בכ"ז אין לדמות כל היושבים במושב זקנים להדדי כו', יש אנשים שלא הגיעו לרתות מחמת זקנה [חולין כ"ד] ולא הגיעו לימי זקנה, ע"ז נתבונן לדעת כמה מגדולי הקדמונים אין ביטול אחר ביטול אף בדבר שיש בו מרק ונצטן לגמרי אין ביטול אחר ביטול שנתבשל כל צרכו, והאריך המנ"כ בפרק ראשון משער ב', ומטעם זה הקילו דכל שאינו נותנו ע"ג האש או ע"ג הכירה ממש רק סמוך לו מותר אפילו נצטן כמו שהביא רמ"א סימן שי"ח סעיף ט"ו אפילו בדבר שיש בו רוטב, אם כן לרבוותא לפי מה שפסקו דמותר לעו"ג לומר בשבות, דהוי שבות דשבות, אף במצטער כמו שהכריע רמ"א סימן ש"ז סעיף ה', אם כן לשיטה זו שרי לומר לעו"ג לכתחילה להחם תבשיל שנצטן בתנור שהוסק לצרכו או לצורך חולה שאב"ס במקום דאיכא צערא או דחק, ואין לך צער גדול מזה שזקנים יאכלו צונן, והדבר צריך הרבה לכמה נפשות, ויעוין סימן רע"ו במה שהקילו לרבים.

ולכאורה נראה דאם נטלו מאכלים אלו שכבר נתבשלו כל צרכם ונצטנו לשיטת הפוסקים דגם בזה אין ביטול אחר ביטול, יהא שרי ישראל לסמוך אצל האש, ואף להניח ע"ג מיחם שע"ג האש לשיטת הי"א בסעיף ח' דדינו כמניח נגד המדורה, וכאן בכירה שהאש אינו מגיע שם, נראה לדין דהוי כסומך לאש, וזה צ"ע דכיון דדרך ביטול בכך גרע והוי כחזרה לכירה, ויעוין מנחת כהן פ"ה. אולם לרבוותא דבנצטנו יש ביטול אחר ביטול, כתב רמ"א בשם תרוה"ד שהעו"ג מוציאין מן הטמנה ומושיבין על גבי תנור בה"ח, ואף ע"ג דהוי פסיק רישא כו', ולכאורה מכוון העו"ג לתרווייהו להסיק הבית ולחמם התבשיל שהרי בידים נותן ע"ג תנור שיתחממו התבשילין, ודמי לליקט עשבים לעו"ג וישראל דמבואר סימן שכ"ה לאיסור, ובנר יעוין ירושלמי סוף כל כתבי, המעיין בתרוה"ד יראה דסובר היכי דהמלאכה מוכחת שעושה לצורך הסקת התנור ולא לחמם התבשיל אז שרי אף על גב שהעו"ג מכוון לתרווייהו, שדרך שמבשילין מבשילין בתוך התנור והוא נותן ע"ג תנור, הרי מוכח שאינו מכוון לחמם התבשיל רק להסיק הבית, וזה קיל טפי. ומתורץ קושיית הט"ז מביטול עו"ג, דשם הבשר תוך התנור, וא"כ כאן הלא מבשילין ע"ג הכירה על מקום שנותנין האש, רק שכעת מבשילין עבור החולים והמאכלים שכבר נתבשלו נותנים תוך הכירה שאינו מגיע אש רק מההבל מתחמם, אם כן הדבר מוכח שהעיקר המכוון לבשל בעד החולים וממש כעובדא דתרוה"ד, ויעוין סימן ש"ד בס"ק ה' במג"א ודו"ק. ובדברי תוספות דב"ק נראה דמותר להרבות ע"י עו"ג היכי דמבשל לחולה שאב"ס גם להרבות לבריא יעו"ש, ובתוס' גיטין כתבו ושמא דוקא כו', ובכ"ז לא נזכר מידי בדבריהם דעו"ג המבשל לחולה יהא אסור לבריא שמא ירבה, רק בטור סימן רע"ו נזכר זה, ומכל הנ"ל נתבאר דאין פקפוק ומותר בודאי כאשר הם עושים.

כ. ארחות שבת, חלק ב, פרק עשרים, סע' קטו, והערה קסג

אדם זקן אינו נחשב כחולה אף אם הוא מרגיש קצת חולשה, אמנם פעמים שמחמת הזקנה ותשישות הכוח דינו כחולה שאין בו סכנה ולכן יש להתייעץ עם רופא ואחרי כן לשאול לחכם. **הע' קסג:** אף שנתבאר לעיל שקטן דינו כחולה שאין בו סכנה לגבי דברים הנצרכים לו מאוד, אף כשהוא מתהלך כבריא, מ"מ לגבי אדם זקן לא מצינו בפוסקים הוראה כללית לדון אותו כחולה לגבי דברים הנצרכים לו. ועיין בשו"ת אור שמח ח"ב סי' כ"א שכתב דבמושב זקנים ברור דיש זקנים הרבה וחלושים שדינם כחולה שאב"ס והוי כקטנים דצרכיהם נעשים ע"י נכר, אף כתב דמ"מ אין לדמות כל הזקנים להדדי, וכן שמענו מהגרי"ש אלישיב שליט"א דאין ליתן בזה הוראה כללית אלא יש לברר כל מקרה לגופו.

כא. מגן אברהם סימן תקנד ס"ק ח

עוברות וכו'. מי שהיה חסר דעה ונתרפא מיום אל יום מותר בבשר ויין כל ימי השבוע ולא יתענה בט"ב (מהרי"ל).

כב. שולחן ערוך יורה דעה הלכות מאכלי עובדי כוכבים סימן קיג סעיף ד

יש מי שמתיר בשפחות שלנו, ויש מי שאוסר, ואפילו בדיעבד (תשובת הרשב"א ס' ס"ח). הגה: ובדיעבד, יש לסמוך אדברי מתירים (ארוך כלל מ"ג והגהות ש"ד). ואפילו לכתחלה נוהגין להקל בבית ישראל שהשפחות והעבדים מבשלים בבית ישראל, כי אי אפשר שלא יחתה אחד מבני הבית מעט (שם).

כג. ש"ר יורה דעה סימן קיג ס"ק ז

בשפחות שלנו. שקנויות לנו דמלאכה דעבד העובד כוכבים דישראל הוא ומוזהר עליו בשבת מן התורה וליתיה בכלל עובד כוכבים והלכך ליתיה בכלל גזרות חתנות עכ"ל תשובת הרמב"ן שהביא בית יוסף וד"מ ובהנך שפחות מיירי המחבר אבל לא בשפחות שלנו שבארצות אלו שאין קנויות לנו רק שנשכרו לשנה ואין אנו מוזהרין עליהם בשבת כמו שנתבאר בא"ח סימן ש"ד וכ"כ הב"ח ולפ"ז מ"ש הרב ובדיעבד יש לסמוך אדברי המתירים לא א"ש בשפחות שלנו וצ"ל דקאי אשפחות דמיירי המחבר או ר"ל דיש לסמוך אדברי המתירין בישולי עובדי כוכבים בבית ישראל והוא דעת ר' אברהם שהביא הטור וכ"כ בד"מ ובת"ח כלל ע"ה דין י"ז בשם או"ה והוא באו"ה כלל מ"ג דין י"ג א"נ הרב לא דקדק בזה דעיקר דמילתא סמיך אטעמא דא"א שלא יחתה אחד מבני הבית מעט ועיין בא"ו של מהרש"ל ס' ע"ה מביא תשובת הרמב"ן ס' קמ"ט דיש מרבתינו מתירין בשפחות מטעם דאין איסור משום בישולי עובד כוכבים אלא בעושה מרצונו משום גזירת חתנות אבל אלו השפחות והעבדים שלנו שעושים בע"כ בין ירצו בין לא ירצו אין בזה קירוב הדעת ומ"מ אין דבריהם מחוורין ואין אנו סומכין ע"ז ואנו נוהגין איסור אפילו בדיעבד ע"כ עכ"ל וכן הוא בתשובת הרשב"א סימן ס"ח ולפ"ז י"ל דסברת המתיר שכתב המחבר הוא מטעם זה ולזה כתב הרב דיש לסמוך עליהם בדיעבד אלא דבב"י וד"מ לא נזכר טעם זה.

כד. פתחי תשובה יורה דעה סימן קיג ס"ק ו

לבריא עבה"ט ועיין באשל אברהם מ"ש לענין הכלים. ובספר חכמת אדם כלל ס"ו דין י"ב כתב דיש להתיר הכלים אחר מעל"ע אפילו בלא הגעלה ע"ש ועיין בחיי אדם כלל ס"ט דין ט"ז.

כה. באר היטב יורה דעה סימן קיג ס"ק יט

(יט) לבריא. והט"ז חולק על דין זה ואוסר לבריא במ"ש ואפי' לחולה עצמו אינו מותר אלא בשעת הדחק עכ"ל (ועיין בנה"כ דמיקל בזה) (ואחרונים חלקו וחלילה להקל ואפילו לחולה עצמו אינו מותר אלא בשבת ולמוצאי שבת חוזר לאיסור וכ"ש לבריא וכ"ט וראיה מסי' קי"ב סעיף ח' דבמקום שאין פלטר מצוי היתירו של בע"ה וזה ודאי דאחר שיבא למקום שיהא פלטר מצוי כו' ולא אוכל להבין הלא המחבר גופיה כ' בפי' כך בסעיף ד' ע"ש ול"נ להוכיח דאסור לאוכלו במ"ש כדאיתא בגמ' השוחט לחולה בשבת מותר לבריא באומצא אבל המבשל לחולה אסור לבריא גזירה שמא ירבה בשבילו אם כן הכי נמי אם יהא מותר לחולה למ"ש שמא ירבה בשבילו וק"ל).

כו. דרכי תשובה סימן קיג ס"ק צה

(צה) ואין בו משום בישולי עכו"ם. עפת"ש מ"ש מהח"א לענין הכלים ועי' בשירי כנה"ג או"ח ס' שי"ח שהביא מהרשב"א לאסור הכלים והורה כן להלכה למעשה וכ' דמה"ט השמיט המחבר סברת הרא"ה משום דחשש לדעת הרשב"א לאסור עיין שם ועי' בשו"ת צרור הכסף חלק או"ח ס' ב' אמנם בשו"ת יעקב חלק ב' ס' כ"א נשאל בזה והשיב להתיר עיין שם ועי' בס' בית דוד הספרדי ס' נ"א שהביא כן בשם המהריק"ו דהכלים שבשלו בהם בודאי מותר עיין שם וכ"כ בס' מנחת כהן חלק א' פרק א' שעיקר לדינא כדעת המקילין לענין הכלים עיין שם והביאו בשירי ברכה אות י"ט ועי' בדבריו בברכי יוסף או"ח שם אות ב' ועי' בשו"ת בעי חיי חיו"ד ס' קנ"ו מה שהאריך בזה ועי' בס' שדי חמד בחלק אסיפת דינים אות ב' במערכת בישולי א"י ס' ח' שהאריך בדברי האחרונים הנ"ל וסיים דכיון דהוא פלוגתת הפוסקים ואף שיכולין לסמוך בשיפו על המקילין להתיר הכלים שבישלו בהם בשבת לצורך חולה מ"מ לכתחלה בודאי נכון להחמיר להכשיר הכלים עיין שם ועיין בשו"ת שואל ומשיב תניינא ח"ג ס' ט"ו מ"ש בזה וסיים וז"ל והנה בבית החולים של פה לבוב שיש הרבה חולים שצריך לבשל להם בשבת ואם נאסר הכלים במ"ש יהיה הפ"מ לפענ"ד כיון שיש חולים הרבה ומצוים ויש בהם מסוכנים אחר שבת א"כ אפשר לצדד להקל אם בישל להם בשבת שלא יאסרו הכלים משום דהוי הפ"מ וצ"ע לעת הפנאי עכ"ל ועיין"ש במה שהאריך בזה ועי' בהגהות חשק שלמה בהשמטות שנדפס סוף הל' ע"ז מ"ש בזה והביא דברי החיי אדם והחכמת אדם שהביא הפת"ש ודעתו שלא להתיר כלי מתכות בלא הגעלה וכלי חרס צריך הגעלה ג"פ עיין שם.

כז. מנחת אשר - בישו"נ בתנור מיקרו גל

הנה כתב בשו"ע סי' קי"ג סי"ג "דג שמלחו עובד כוכבים ופירות שעשן עד שהכשירן לאכילה הרי אלו מותרין דמלוח אינו כרותח בגזירה זו והמעושן אינו כמבושל, הג"ה, גם כבוש אינו כמבושל דלא אסרו אלא בישול של אש". ויש לעיין לפי"ז אם יש איסור בישו"נ בתנור מיקרו גל, ויסוד השאלה בכונת הרמ"א דלא אסור אלא "בישול של אש", האם צריך ממש בישול של אש או שמא לא באו אלא לאפוקי עישון מלוח וכבוש שאין בהם כלל חום האש. וראיתי בספר שבות יצחק בעניני בישול ומיקרו גל שכתב בשם מרן הגרי"ש אלישיב שליט"א לאסור בזה, וכ"כ בשבט הלוי ח"ח סי' קפ"ה וח"ט סי' קס"ב דאין להקל בזה, דהלא שני הטעמים משום חתנות ומשום חשש דברים טמאים שייכים אף בבישול זה ולא הוציאו מן הכלל אלא כבוש מלוח ומעושן שאין הם בישול כלל ע"ש.

ולענ"ד יש לעיין בזה, דאין להתעלם מלשון הטור והרמ"א דלא אסרו אלא בבישול של אש ואף בבישול קיטור נחלקו האחרונים ורבים הקילו וכמבואר בדרכי תשובה סי' קי"ג סי"ט ט"ז בשם השם אריה ועוד אחרונים, ובבישול בקיטור גרע טפי דיש כאן חום שבא מן האש ממש ודומה קצת לצלי משא"כ במיקרו גל שאין בו מקור חום חיצוני כלל, ואין כאן גחלת וכדומה שמוציא חום, אלא גלים אלקטרו מגנטיים שגורמים לשינוי מולקולרי בחומר אורגני (דהיינו התבשיל) והחום נוצר בתוך האוכל ולא מבחוץ ובדאי אין כאן בישול ע"י אש.

ואף אם נתעקש לטעון דאין כונת הטור והרמ"א דוקא לבישול של אש אלא לעיקר דרך בישול נראה דאף בזמנינו אין בישול במיקרו גל עיקר דרך בישול, ואין איכותו כאיכות בישול ע"ג האש, והמקפידים על טיב טעם האוכל אין מבשלים בתנורים אלה.

ומש"כ בשבה"ל דמ"מ שייך בזה חתנות וחשש שמא יאכילו דברים טמאים, תמיהני וכי מי יאמר דבמעושן וכבוש לא שייכי חששות אלה ואף בהם אמרו דהוי כבישול לגבי איסור והיתר וחשש בליעת איסורים, ואעפ"כ נקטו השו"ע וכל הפוסקים דאין בזה איסור בשולי עכו"ם דלא גזרו אלא בבישול של אש כמבואר.

ומש"כ עוד דבמעושן וכדו' אין איכות הבישול כמו בבישול ע"ג האש משא"כ בתנורים אלה, פוק חזי מש"כ הרמב"ם בפ"ט ממאכ"א ה"ו דהמבשל בחמי טבריה אין בו איסור בשר בחלב, ובמגיד משנה שם ביאר דלמד כן מן הירושלמי דבמעושן אין דין בב"ח ובישול בחמי טבריה דומה לעישון, אף דבאיכות הבישול ודאי שאני חמי טבריה דמ"מ יש בהם בישול במים, אך מ"מ חזינן דלמדו זמ"ז אף לגבי חשש דאורייתא דשניהם אינם עיקר דרך בישול, וק"ו לני"ד דבדרבנן עסקינן וספיקא דרבנן לקולא, מהי"ת להחמיר בזה. ומשו"כ נלענ"ד דבמקום הפסד ושעה"ד גדול יש להקל דאין איסור בשו"נ במיקרו גל.

וכך נראה בני"ד דכיון דשעה"ד הוא ולחייב את בני המשפחה לשכור מבשלת יהודיה או לקנות בתמידות אוכל מבושל יש בו הוצאה מרובה, יש לסמוך על כך שהגויה תבשל במיקרו גל בצירוף המנהג שכתב הרמ"א דבמשרתת בבית ישראל ליכא בישו"נ ובפרט שמדובר בחולה (ואפשר דבשעה"ד כשאין מי שיבשל לחולה יש להקל טפי כמו בשבת). ויש לעיין בזה עוד, דאם באנו לדון דגם בתנורים אלה יש בישול נכרים אף שאין כאן אש אפשר דיש לדון בזה אף לקולא, דכשם שהרמ"א מקיל כשישראל הדליק את האש ואפילו אם הביאו מאש אחר שהישראל הדליקו אפשר דמהני אף מה שהישראל הכניס את התקע לשקע החשמלי, ואף שודאי אין להקל עפ"י סברא זו, מ"מ אולי חזי לאצטרופי לכל הנ"ל בשעת הדחק, ועדיין צ"ע.

כח. שו"ת שבט הלוי חלק ח סימן קפה

בתשובת דבר זה אומר כי הדבר פשוט כי דבר זה אסור משום בשולי עכו"ם, כי בין לטעם הגזרה משום חתנות ובין לטעם הגזרה משום שמא יאכילנו דברים טמאים כמש"כ רש"י ע"ז ל"ח ע"א, ובין לקס"ד דגמ' שם ל"ז ע"ב דילפינן מקרא אוכל בכסף תשבירני ואכלתי ומים בכסף תתן לי ושתייתי דמה מים שלא נשתנו מברייתא ע"י האור, כ"ז שייך בבישול זה דמיקרוגל, דאלו היה האיסור מלאכת בישול הי' עלינו לחקור בטיב פעולת מלאכת בישול של מיקרוגל אשר עכשיו אין לנו עסק בזה, אבל היתה הגזרה בישול גוי משום חתנות וגזרו להנזר מהם להתרחק מבשוליהם אשר בשול הסעודה מביא לידי התקרבות כמש"כ הראשונים א"כ מה איכפת צורת ואיכות הבשול כל שנבשל והוכן לסעודה באופן הרגיל בתקופה זאת, ואוכלים מאכל זה בתור נתבשל היא הגזרה שגזרו חז"ל.

ולא הוציאו רק עישון בירושלמי פי"א דנדרים וטור יו"ד סי' קי"ג, דעישון אינו בשול ומכ"ש כבוש כמבושל, וכן מליח בגמ' שם ל"ח ע"א ובפוסקים דכ"ז אינו נכנס בגדר בשול אעפ"י שיש בו צדדי דמיון לבשול וממילא אינו בכלל הגזרה דאין זה הכנת תבשיל הרגיל, אבל מיקרוגל דעושה כהיום הכנת תבשיל הרגיל פשיטא דהוא בכלל בישוליהם וחלילה להקל בזה, וגם סו"ס נתבשל ע"י אור אש אלקטרי וא"ת דגם זה אינו בכלל א"כ גם בשול על אור האלקטרי הרגיל יצא מכלל הגזרה ואסור לומר כן.

כט. עם מרדכי על ד' חלקי שו"ע, סימן כ, עמוד קג

ועכ"פ אם אין אש כלל נראה דיש להקל לדינא, וכ"כ שם [ס' זר זהב ס"ק ו, על האיסור והיתר כלל מג, סי' ט] לענין חשמל שאינו לוחט, שאין דינו כאש וק"ו בתנור של גלי מייקרו, שאין אש כלל, והוא סוג בישול המחודש לגמרי, דיש להקל. וכן יש ליעץ לאלו שנכריות מבשלות להן בבית, דשאר ההיתרים דשפחות קנויות לנו, או דגויה בבית ישראל דבודאי חתה הישראל בגחלים, אינם נוהגים בזמננו.

ל. שו"ת משנה הלכות חלק יט סימן קה

ולהלכה נראה לפענ"ד, כיון דנפסק דלא גזרו על בישול עכו"ם אלא במבשל בכח האור ממש, אם כן יש לומר, דכאן על כל פנים הוה ליה ספק אי מקריא אור לגמרי, ואי גזרו בכהאי גוונא. הגם דלענין שבת אי אפשר להקל בזה כלל יותר מכל החשמלים, מכל מקום לגבי בישול עכו"ם יש לחלק. ואם כן, כיון דספק הוא אי כהאי גוונא נמי גזרו, ובפרט דלא היה אז כלל האי אופן בישול בשעת הגזירה, ומצד שני יש להסתפק דהגזירה היתה שלא להתחנן, ויש עוד צד ספק אי על השפחות שבבית לא גזרו משום חתנות, הגם דשדיתי נרגא במקום אחר (שו"ת משנה הלכות חי"ג סי' קט"ז) דלא אשפחות זמנינו נאמר, שהם רק שכירות יום, מכל מקום בצירוף כל הני סברות, המיקל ואוכל ממאכל זה שבישלה אין מזחיחין אותו. ומיהו ודאי צריך שלא יהיה בכלל ספק על הכשרות, כי על אותם שמניחין גויות בביתם והם הולכים לעבוד וכיוצא בו כל היום, והגויה היא המבשלת ומכשרת או מטרפת את המטבח, לא מהני הני התירים, והוא חס ושולום נכשל באיסור גמור. השם ישמרנו שלא נכשל חס ושולום לא בעולם הזה ולא לעולם הבא.

לא. שולחן ערוך יורה דעה הלכות עבודת כוכבים סימן קנה סעיף ג

ואין מתירין שום דבר איסור לחולה, אם יוכל לעשות הרפואה בהיתר כמו באיסור אף על פי שצריך לשהות קצת קודם שימצא ההיתר, מאחר שאין סכנה בדבר. (בית יוסף ותשובת הרשב"א סוף ח"ג סי' רי"ד).

לב. שו"ת ציץ אליעזר חלק כא סימן סא

שאלתו היא על אודות מה שנשאל ע"ד אשה חולנית בחולי שאב"ס שאינה יכולה לתפקד בעבודות הבית. והבעל שכר עבורה שפחה מפיליפינים שתשמשה ותעשה כל עבודת הבית, מה בענין בישול עכו"ם, האם האשה יכולה לאכול מבישולה, והמדובר שהמשפחה הם מעדות המזרח שאין יכולים להסתמך על התירי הרמ"א דהיינו הדלקת התנור, חיתוי גחלים, השלכת קיסם, וניפוח האש.

וכשאלת חכם חצי תשובה מציין להנפסק בשו"ע או"ח סי' שכ"ח סעי' י"ט דחולה שאין בו סכנה מותר בבישולי עכו"ם, ונו"נ בדברי המשנ"ב בס"ק ס"ג שכותב בשם הפרמ"ג דאע"ג דבשאר איסורי דרבנן אסור לחולה שאב"ס לאכול ולשתות שאני בישול עכו"ם שאין איסורו מחמת עצמו וכו' ומה שנשאר למו"ש אסור אפילו לחולה עצמו כיון שאפשר לו לבשל אז ע"י ישראל וכו', הרי מפורש דבמקום שא"א לבשל ע"י ישראל מותר חולה שאב"ס בבישולי עכו"ם, ומאיך מציין כת"ר לדברי הפרמ"ג במש"ז אות ו' שכותב דבישולי עכו"ם לחולה שאין בו סכנה הותר דוקא בשבת, וכיד חכמתו מבהיר השיטות בזה ומסיק דיש מקום להתיר בזה אפילו בחול באי אפשר לבשל אז ע"י ישראל, אך נשאר בספק מה נקרא אי אפשר, דאם אפשר לקנות אוכל מוכן שעולה ביוקר נקרא אי אפשר, ואם אין בעיר הזאת אוכל מוכן וצריך לנסוע לעיר אחרת כדי לקנות אותו האם זה נקרא אפשר או אי אפשר ע"כ.

ואשיבנו. דבר מן דין ובר מן דין יש ג"כ מקום להתיר אפילו לעדות המזרח בעל כגון אופן נידונו ומכח ספק ספיקא ויותר שישנו בזה בבישולי עכו"ם שהוא מדרבנן ובאם יעשו רק כדעת הפוסקים שהרמ"א פוסק כוותיהו, בהדלקת התנור, חיתוי גחלים, השלכת קיסם וניפוח האש, וכיוצא בזה.

והוא זה, דהא המדובר שלפנינו הוא כשזה נעשה בבית ישראל, וגם בשפחה מושכרת, אשר כמה מגדולי הפוסקים סוברים להתיר בכגון זה וס"ל דלא גזרו בכה"ג משום בישולי עכו"ם בכלל, יעוין ביו"ד סימן קי"ג סעיפים ד' ז', ובט"ז סק"ד וש"ך סק"ז ובשאר נו"כ השו"ע, וא"כ איכא לפנינו לפחות ספק ספיקא, ועוד אפילו יותר מזה, והיינו ספק שמא הלכה כהפוסקים שכוותיהו פוסק הרמ"א, וספק שמא מותר אפילו בשפחות שלנו המושכרות בלבד, וספק שמא מותר בכלל בבית ישראל, ודיינין בכזאת אפילו אם תהיינה הספיקות נגד דעת מרן המחבר ז"ל ובפרט שהמדובר בבישולי עכו"ם שהוא מדרבנן.

ואמינא לה ממה שראיתי בספר פני יצחק להגאון ר' יצחק אבולעפיא ז"ל הספרדי בח"א חיו"ד סימן ט' שמאריך להוכיח דמצינו למיעבד ספק ספיקא אף נגד מרן, ושהכי פשיטא ליה להרב קול אליהו באו"ח סי' ו' וביו"ד סימן ל"א ול"ב שמאריך להכריח דעבדין ספק ספיקא אף נגד מרן יעו"ש.

והכי ראיתי גם בספר טהרת המים הספרדי בשיורי טהרה מע' הסמך אות ז' שמביא דעבדין ספק ספיקא להתיר אפילו ספק דכבר פסקו השו"ע עיין שם.

גם לרבות מה שראיתי בספר שו"ת רב פעלים הספרדי ח"ד חאו"ד סימן ו' שמביא כמה וכמה פוסקים שמתירים במשרת גוים שאין קנוים לנו כי אם נשכרים לנו, כיון דהוא מבשל בבית ישראל, ורק בתנאי שיהיה ישראל יוצא ובא שם בבית התבשיל כדי שלא תשים דבר איסור תוך תבשיל, וגם שיהיה ישראל אחד מבני הבית מחתה באש וכו', ובפרט כשהוא שעת הדחק שאי אפשר שתבשל אשתו בעצמה יעו"ש.

ולא אמנע מלציין גם לדברי שו"ת מנחת יצחק חלק ז' סימן ס"ב שכותב ג"כ לצרף השיטה דס"ל דכשהפועלים המה שכירים של הישראל דאין בזה משום בשולי עכו"ם, ומציין להשד"ח פאת השדה אספ"ד מע' בישולי עכו"ם סי' א' שכותב שנהגו בזמנינו כוותיה דזאת השיטה. וכי מנהג זה הלכה עיין שם.

מכל הלין נלענ"ד דשפיר יש להתיר בנידון דשאלתו דמר גם באם יש ספק אם זה נקרא אי אפשר לקנות אוכל מוכן, ומה גם שהמדובר באשה חולנית שאינה יכולה לתפקד בעבודת הבית הגם שהיא בגדר חולי שאב"ס באשר שנוסף לכל הנ"ל שמשמש בסיס להיתרא כשלעצמו ישנו גם עוד סניף נוסף להיתרא כפי שצייד רת"ר בדבריו, וזאת אפילו כשיש ספק אם המקרה הוא בגוונא שיש ספק אם זה נקרא אי אפשר לבשל אז ע"י ישראל. באשר שהוא רק כיהודה ועוד לקרא לכל הנז"ל.

לג. הרב יצחק רצאבי, שולחן ערוך המקוצר, חלק ד, עמוד רעג

ובשעת הדחק יש מקום להקל לחולים ולזקנים ביותר הנזקקים למשרתים גוים אצלם בבתיהם יומם ולילה ואין לאל-ידם של בני משפחתם להחזיק משרתים יהודים כמו שמצוי בזמננו, ולסמוך על שיטת רבינו אברהם שהובא בטור בריש הסימן, והרמ"א והאחרונים בסעיף ד, דדוקא כשהגוי מבשל בביתו אסור ולא כשהוא בבית ישראל, שיש לומר שלא קיבלנו הוראות הרמב"ם ומרן בשעת הדוחק כמ"ש בס"ד בתושבותי עולת יצחק ח"א סימן קנא.

לד. מכתבי חפץ חיים מאת בנו הרב אריה ליב הכהן, עמוד מג

אם כי אין מאמרי מיועד לחידוש תורה, רק לתאר ולספר לדור דברי ימי אבי, אעפ"כ אעיר בכאן את הקורא התורני, כי בשביל שהכתבים לא יצאו תמיד מעט אחת נמצא לפעמים סתירות שהרב המחבר לא עמד עליהם, יעיין התורני, במ"ב סימן שיח ס"ק יד, שכתב, אבל במו"ש מותר לו מיד וכו', ובסימן שכ"ח ס"ק כג כתב, ומה שנשאר למוצ"ש אסור אפילו לחולה עצמו עיי"ש, וסיבת הדבר הוא, שבסימן שי"ח הוא מיסודו של מר אבא, והוא אחז בשיטת הרא"ה, וכמו שהעתיק הרמ"א ביו"ד סוף סימן קיג להלכה, ובסימן שכ"ח הוא כתב יד, ואנכי העתקתי להלכה שיטת הרשב"א שחולק על הרא"ה, עיי"ש בסוף סימן קיג בט"ז ובנקה"כ, והפ"ח שם הכריע כהרשב"א, וכן העתיק בח"א.